

מראי מקומות - יבמות

צג:

וע"ע במרחשת (ח"ב, סי' י"ד, ב' - ג'), שהביא מש"כ **הנודע ביהודה** (מהדו"ק אה"ע נ"ד) דיבמה לשוק לא הוי דבר שבערוה, והק' עליו כקו' הישר"י מגמרון. וכ' לתרץ דמה שאין העד נאמן כאן ע"א נאמן באיסורין, היינו משום שיש כאן ב' חזקות, חזקת איסור, וחזקת חי של היבם, ואי' בשו"ת הריב"ש (שע"ט) דתרי חזקות הוי כמו רוב, וכ' **השב שמעתתא** (ז' ז') דע"א אינו נאמן כנגד רוב, וא"כ שפיר מובן למה אמר' דאין ע"א נאמן באיסורין כאן, אם לא אמר' דנאמן משום סברא דמלתא דעבידא לגלויי הוא עיקר הסברא (אולם יש לע' קצת, דבשלמא אם אמר העד דמת יבם, א"כ שפיר י"ל דהוי חזקת חי של היבם כנגד עדות העד, אבל אם עדות העד הי' דמת בעלה ואח"כ מת בנה, וודאי שניהם מתו, א"כ נהי שהוא מדבר כנגד חזקת חי של הבעל, אבל לעומת זה אי' חזקת חי של הבן, וצ"ע).

ד. יבמה לעלמא

פרש"י, עד א' מתירה לשוק, שאומר לה מת יבמיה, או מת בעליך ואח"כ מת בנה. והק' **תוס'**, מה השאלה במת בעלה ואח"כ מת בנה, הרי משנה היא זו דאף היא עצמה נאמנת בזה, וא"כ כ"ש שהעד צריך להיות נאמן בזה. ותי' שלה יש מגו, דאי בעי לא היתה צריכה לומר דבנה מת כלל, והיתה יכולה לשתוק, ומ"מ תהי' מותרת לעלמא [דהיינו אומרים דבנה עדיין חי], משא"כ בע"א אינו נאמן, ד"ל שמא שכרוהו או שונא אותה, וא"כ שפיר תלוי בשאלת הגמ'. **אולם** ע' ברא"ש (ד') שכ' דבמת בעליך ואח"כ מת בנה, פשיטא דע"א לא מהימן, ואינו תלוי בשאלת הגמ' כלל. ובביאור דבריו, כ' **היש"ש** (כ"ה) דמה שאינו נאמן, היינו משום שאין דרך העד להעיד מה שאין צריך להעדות [דהא מה שמת בנה אחר שמת בעלה אינו ענין להעדות כלל, דכיון שהי' חי בשעת מיתת הבעל, א"כ אינה נופלת ליבום, ומה לי דמת הבן אח"כ], וא"כ משמע שהוא בא לקלקלה. ועוד י"ל שאינו נאמן, משום שיש לחוש שלא דייקא ומנסבא, דאומרת דהא יש לו מגו, שהי' יכול לומר שבנה חי, ולכן אינו נאמן. וסיים **היש"ש** דחידוש הוא לומר סברות כאלו, ולכן סיים דהדין הוא כרש"י ותוס'.

וע' בבית הלוי (ג', י"ג) דהביא סברת **היש"ש** [שארין הע"א נאמן משום שאמר דברים מיותרים] בשם **הפרישה** והט"ז. וכ' הביה"ל דיצא לפי"ז, מה שאין הע"א נאמן דהבן מת בסוף, היינו רק היכא שאין ידוע לנו ממקו"א דהבן מת, אבל היכא דכבר ידוע לנו דהבן מת, א"כ יש צורך גדול לדעת מי מת תחלה, ושפיר יהי' נאמן לומר דמת בנה אחר בעלה. ועפ"ז כ' ליישב מה שקשה על הרא"ש מהמשך הגמ', דהגמ' הביאה רא"י ממתיני' דקתני דנאמן העד לומר מת בעליך ואח"כ מת בנה, ולמה נאמן, הרי להרא"ש פשוט הוא שאינו נאמן, ואינו נכנס בשאלת הגמ'. ועפ"ז כ' ליישב דמתני' מיירי דכבר הי' ידוע ממקו"א דמת הבן, וא"כ שפיר צריכים לעדות העד לדעת איזה מהן מת תחלה, וא"כ שפיר נאמן. ועע"ש מה שהק' על ביאור זה בדעת הרא"ש, ולכן כ' ביאור אחר בהרא"ש, דס"ל דכיון דהצד דעד זה נאמן הוא משום דעיקר נאמנות העד הוא משום דהוי מלתא דעבידא לגלויי, הא דבר זה לא הוי מלתא דעבידא לגלויי, דאם באמת מתו שניהם, אין הדרך להתברר ולגלות איזה מהם מת תחלה במדה"י, וא"כ שפיר י"ל דאין הע"א נאמן על שום צד, וע"ש איך שדחק לבאר ראיית הגמ' ממתיני' לפי זה.

א. אלא לאו כי האי גוונא

פרש"י, דמותר לעשר על מה שלא בא לעולם, ועתיד לבא, לצורך עונג שבת. וכ' **תוס'** משמע מדבריו דחי' הקרא הוא דמותר להפריש אף על דשלב"ל משום כבוד שבת. והק' **תוס'**, מה לי שבתות וי"ט, אם מותר להפריש על דשלב"ל, אפי' בחול נמי. וע' **בריטב"א** שפי' על דרך רש"י, וכ' דבעלמא יש מצוה להפריש מדבר שבא לעולם דוקא, אפי' למ"ד דאדם מקנה דשלב"ל, וחי' התורה דלצורך עונג שבת מותר לכתחלה אף להפריש על דבר שעדיין לא בא לעולם. **אולם** **תוס'** פי' דחידוש הקרא הוא דאף דבעלמא יש מצוה לתרום מן המוקף דוקא, משום עונג שבת יכול להפריש אף שלא מן המוקף. וע' **ברמב"ן** דאכן הק' על הגמ', איך הי' יכול להפריש תרו"מ בכה"ג, הא לא הוי מן המוקף [ולא ס"ל דזהו גופא חידוש הקרא]. והביא בשם ר"ת דכמו דאמר' דשרי לחבר לתרום שלא מן המוקף באופן דע"ז יציל ע"ה מאכילת טבל, דעבדינן איסורא זוטא כדי להציל אחר מאיסורא רבה, וא"כ י"ל דה"ה לענין כבוד שבת, דחינן איסורא זוטא דתרומה מן המוקף בשביל כבוד שבת. **אולם** כ' הרמב"ן דלא ניח"ל בזה, ולכן פי' באו"א, ד"כיון דסבר ר' ינאי אדם מקנה דבר שלא בא לעולם שיהא קנין חל עליו משיבא לעולם, הלכך מפרשין תרומה ומעשרות על מה שלא בא לעולם לכשיבא לעולם ויקיף, שיהו תרומה ומעשר חלין בדבר שבעולם ומוקף".

ב. ע"א ביבמה מהו, טעמא דע"א וכו'

העירו **תוס'**, הא בעלמא אמר' דדייקא ומנסבא, וא"כ מהו הצד דעיקר הנאמנות הוא משום דהוי מילתא דעבידא לגלויי. וביאר דאה"נ, ודאי צריכין להא דדייקא ומנסבא, אלא שאלת הגמ' היא אם זהו עיקר הטעם או לא, דאם אי"ז עיקר הטעם, י"ל דסגי בדייקא זוטא. **אולם** ע' **ברשב"א** לעיל (כה). דמשמע דלא פי' כן, דכ' דאתפשיט שאלת הגמ' דלא בעינן דייקא ומנסבא, ומשמע דלא בעינן טעם זה כלל (ומה דמשמע באיזה דוכתי דזהו הטעם, לכאו' צ"ל דזהו אליבא דצד אחר של הגמ', וצ"ע).

ג. כי תיבעי לך למשרי יבמה לעלמא

העיר **הישרש יעקב**, לפי מש"כ **הרמב"ן** והנמוקי יוסף לעיל (פח), דלמסקנת הגמ' אמר' דע"א נאמן באיסורין אפי' כנגד אתחזק היכא שאינה דבר שבערוה, מהי שאלת הגמ' כאן, לימא בפשיטות דנאמן הע"א אפי' בלא סברת מתוך שהחמרת, אף כנגד החזקה של איסור לשוק, משום דלכאו' איסור יבמה לשוק אינה דבר שבערוה. וכ' דלכאו' מוכרחין לומר דסבירא להו כשי' המרדכי בהחולץ, דס"ל דיבמה לשוק דבר שבערוה הוא. אלא שהק' ע"ז, דהא הטעם של המרדכי הוא משום דקידושין אין תופסין ביבמה לשוק, והרי קי"ל כשמואל דספק הוא, א"כ לימא דאיבעיא דגמ' כאן הוי איבעיא דלא אפשיטא, א"כ שוב הוי ספק ספיקא, ספק דנאמן אפי' אם דבר שבערוה הוא, ומשום דהוי מילתא דעבידא לגלויי, וכמו שציידה הגמ' כאן, ואפי' את"ל דעיקר טעם דע"א נאמן הוא משום סברא דדייקא ומנסבא, אולי באמת קידושין תופסין בה, וממילא לא הוי דבר שבערוה, ונאמן משום ע"א נאמן באיסורין, עכ"פ לפי הפוסקים דס"ל דספק איבעיא וספיקא דדינא הוי ספק גמור, וע"ש מש"כ בזה.